

УДК 745/749-044.247

INTEGRATION OF TRADITIONAL FORMS OF ARTS AND CRAFTS INTO MODERN DESIGN

ІНТЕГРАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ФОРМ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У СУЧАСНИЙ ДИЗАЙН

Marushchak O.V. / Марущак О.В.

s.t.s., as.prof. / к.п.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0754-6367

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ostrozkogo, 32, 21000

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Острозького, 32, 21000

Zuziak T.P. / Зузяк Т.П.

d.p.s., prof. / д.п.н., проф.

ORCID: 0000-0002-5437-0272

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ostrozkogo, 32, 21000

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Острозького, 32, 21000

Savchuk I.V. / Савчук І.В.

s.t.s., as.prof. / к.п.н., доц.

ORCID: 0000-0002-3057-4000

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnitsia, Ostrozkogo, 32, 21000

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, Острозького, 32, 21000

Анотація. У статті обґрунтовується актуальність інтеграції традиційних форм декоративно-ужиткового мистецтва у сучасний дизайн. Зазначено, що вплив декоративно-ужиткового мистецтва на розвиток дизайну зумовлений єдністю закономірностей розвитку мистецтва та культур у цілому, а можливості синтезу закладені у засобах виразності власне мистецтв. На підставі ціннісних орієнтирів синтезу та взаємовпливу мистецтв як якісно нового явища у сучасній проектній практиці окреслюються принципи розвитку традицій декоративно-ужиткового мистецтва.

Ключові слова: народна культура, народна творчість, декоративно-ужиткове мистецтво, дизайн, інтеграція, орнаментальне мистецтво.

Abstract. The article founds the relevance of the integration of traditional forms of arts and crafts in modern design. It is noted that the influence of arts and crafts on the development of design is due to the unity of patterns of development of art and cultures in general, and the possibilities of synthesis are embedded in the means of expression of the arts themselves. On the basis of the values of the synthesis and mutual influence of the arts as a qualitatively new phenomenon in modern design practice, the principles of development of the traditions of arts and crafts are outlined.

Key words: folk culture, folk art, arts and crafts, design, integration, ornamental art.

Вступ.

Культурна спадщина кожного народу містить ідеї та досвід, що збагачує культуру й життя багатьох поколінь. В історії вітчизняної і світової художньої

культури особливе місце посідає декоративно-ужиткове мистецтво (ДУМ), «яке в усі часи правдиво відбивало життя та рівень культури нації, формувало духовний простір людини. Як один із видів мистецтва, воно надає суспільству духовного багатства, виступає дивним феноменом життєстійкості в системі людських знань» [5, с. 204]. Нині могутнім і найбагатшим матеріалом для створення нових технологій проектування в дизайні є невід'ємна складова декоративно-ужиткового мистецтва, яка сприяє формуванню уявлення про особливості національного колориту, символіку пращурів українського народу, – орнаментальне мистецтво. Традиційна народна культура є глибинною основою всього різноманіття напрямів, видів і форм художньої творчості, вона акумулює цінності та норми етнічної культури і виводить її на новий рівень розвитку та новаторства відповідно до соціальних й ідеологічних вимог сучасного суспільства. В умовах розвитку сучасного мистецтва в цілому та дизайну актуальності набуває інтеграція традиційних форм мистецтва, зокрема декоративно-ужиткового, у сучасний дизайн. Разом з тим, традиції, життєздатність і важливість розглядуваного мистецтва, як самобутнього й унікального явища, не протиставляються новаторству.

Основна частина дослідження.

Проблема інтеграції стала предметом наукового розгляду українських учених С. Гончаренка, Р. Гуревича, О. Джулик, О. Дубинчук, Б. Камінського, Я. Кміта, І. Козловської, Б. Костіва, В. Сидоренка, Л. Сліпчишин, Р. Собка, Я. Собка, Н. Талалуєвої, Т. Якимович та ін. Теорію та історію народного мистецтва як складника загальної культури людини досліджували В. Василенко, І. Гургула, Г. Павлуцький, М. Станкевич, Л. Фокіна, В. Щербаківський та ін. Науковці Є. Антонович, К. Духанін здійснили теоретичне обґрунтування підходів до виокремлення видів ДУМ; Р. Захарчук-Чугай, М. Каган, О. Рудницька визначили й схарактеризували функції народного мистецтва. Вивченням феномену дизайну в культурі соціуму займаються Т. Божко, В. Даниленко, Р. Міхайлова, С. Папета та ін. Предметом вивчення дослідників українського дизайну були й традиції народного мистецтва. Науковці

К. Абульханова-Славська, Г. Айзенк, Є. Крупнік, Дж. Купчик, О. Леонтєв, Д. Леонтєв, В. Медушевський, О. Мелік-Пашаєв, В. Петров, А. Сохор та ін. у своїх працях різнобічно досліджували феномен сприйняття мистецтва.

Проте, незважаючи на актуальність проблеми взаємовпливу мистецтв, сучасні тенденції розвитку дизайну на основі сутнісних властивостей ДУМ, чинники, що сприяють взаємопроникненню декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну залишилися поза увагою науковців.

Реальний світ у своїх проявах настільки багатогранний, що, вивчаючи його, людина прагнула досягнути цілісної картини, упорядкувати свої знання, що зумовило синтез знань з багатьох галузей наук. Пізнання цілісних структур і форм єдності оточуючого світу забезпечує формування інтегрованого знання. Схильність до інтеграції є природнім потягом людського розуму й душі до єдності та цілісності [2, с. 174]. Інтеграційний підхід забезпечує органічне поєднання різнорідних знань і методів пізнання на науково визначеній основі і є важливим чинником у формуванні світогляду особистості [3, с. 13]. Елементами інтеграції можуть виступати уявлення, поняття про властивості предметів, світоглядні ідеї тощо [1, с. 49]. Необхідною умовою здійснення інтеграції є утворення внаслідок синтезу системи, яка має властивості цілісності [4, с. 37].

Зв'язок традицій та новаторства забезпечує наступність культурно-історичного досвіду, збереження і розвиток культури, змістовна частина якої залежить від технологічних інновацій й рівня розвитку суспільства в цілому. На нашу думку, лише своєрідне в національних, регіональних системах і школах народного мистецтва, а також жива традиція дають поштовх та особливу життєдайність розвитку народного мистецтва, нових форм сучасної матеріальної культури. Вплив декоративно-ужиткового мистецтва на розвиток дизайну зумовлений єдністю закономірностей розвитку мистецтва та культур у цілому, а можливості синтезу закладені у засобах виразності власне мистецтв. В основу особливостей побуту та ДУМ закладено неоціненний запас ціннісних орієнтирів, що сприяють розвитку дизайну, надають йому статусу самобутнього дизайну, який не суперечить традиціям і багатовіковому культурному спадку.

Стійкість декоративно-ужиткового мистецтва забезпечує одна з основних історичних тенденцій – синтез народної культури та творчості. Народна культура становить систему матеріальних і духовних цінностей народу як соціальної спільності та фундамент для існування й безперервного розвитку ДУМ. Як правило, вона сприймається як культура традицій, що представлена невідомими авторами; її творцем є народ [2, с. 178]. Народна творчість відображає переживання повсякденного і релігійного життя, історії, фольклору, обрядів, звичаїв у символічно-сюжетній та утилітарній формі. У контексті декоративно-ужиткового мистецтва народна творчість проявляється у двох основних формах: як створення нових зразків, невідомих раніше; як створення зразків старих, але будь-яким новим, раніше невідомим способом [2, с. 179].

Відтак, кожна епоха робила свій внесок у розвиток ДУМ. Нині на території України існує чимало видів традиційного декоративно-ужиткового мистецтва: вишивка; вибійка; витинанка; декоративний розпис; писанкарство; художнє ткацтво; в'язання; традиційне вбрання українців; мереживоплетіння; художня обробка дерева; плетіння з природних матеріалів; художнє скло; бісероплетіння; художня кераміка; гончарство; художня обробка каменю тощо. Виникнення, розвиток й удосконалення технологій народних ремесел і промислів свідчить про стійку тенденцію в життєдіяльності людей до посилення естетизації не тільки власного повсякденного побуту, а й навколишнього середовища. Отже, декоративно-ужиткове мистецтво є носієм креативного потенціалу, стимулює усвідомлення та вирішення протиріччя між традицією та інновацією.

У свою чергу, дизайн як соціокультурне явище відображає не тільки історію і традиції, а й національний менталітет, соціально-психологічні риси, спосіб життя народу. Специфіка сучасного дизайну як засобу проектування соціокультурного простору полягає в реалізації його семіотичних, аксіологічних і художньо-виражальних функцій, а також в естетизації предметного світу людини. Тенденції його розвитку свідчать, що формування предметно-просторового середовища не може передбачати тільки утилітарно-функціональні потреби та існувати поза образами традиційної національної

художньої культури.

В історичному контексті розвиток ДУМ має певну наступність. Спочатку воно виступає як частина життя, потім перевтілюється у музейний експонат, далі трансформується в стиль життя (модну тенденцію). І, нарешті, сприяючи відтворенню цінностей у новій історичній обстановці, становить об'єкт перетворення дизайну. Відмінність декоративно-ужиткового мистецтва від інших видів мистецтва полягає в активній стилізації оточуючого світу, тобто природа, тварини, рослини сприймаються у формі, відмінній від тієї, яка існує в реальному просторі та конкретному часі і зумовлена середовищем проживання й умовами розвитку. Це не звичайне відображення реального світу, а пізнання його внутрішньої форми, духу, відтворення настрою, думки, взаємозв'язку предметів із часом. Особливе місце у такому узагальненні посідає орнамент, що визначає архітектоніку народних стилів, специфіку формування народних ремесел і подальший розвиток мистецтва та дизайну.

Можливості синтезу ДУМ і дизайну закладені у засобах виразності розглядуваних мистецтв. Ці засоби характеризуються певною комбінацією ознак, властивих для обох видів мистецтва, зокрема: стильові, які передбачають сукупність ознак, що виокремлені народом протягом століть і окреслюють канони його естетичних поглядів, у дизайні вони визначаються як базова форма; зображувально-виражальні передбачають засоби дизайну, які є загальними для орнаменту; проектно-конструкторські відображають узагальнення законів композиції, гармонізацію і пропорціювання. Синтез ДУМ і дизайну сприяє відображенню у сучасних візуальних носіях усього українського багатоколірної емоційності, простоти і досконалості форм, виваженості і досконалості композиції, що властиві творам народного мистецтва.

На підставі ціннісних орієнтирів синтезу та взаємовпливу мистецтв як якісно нового явища у сучасній проектній практиці окреслюються принципи розвитку традицій декоративно-ужиткового мистецтва:

– принцип видозміни цінностей та норм культури, що зумовлений прийняттям традиційним суспільством водночас з технікою принципів

економічного зростання, дизайну тощо. Це підтверджується соціальними факторами, що впливають на відношення суспільства до історичних традицій в різні історичні періоди (культурний обмін, взаємозбагачення культур, зміна соціального статусу держави);

– принцип змістовної наступності культурно-історичного досвіду, збереження і розвитку культури в цілому, дієвості якого сприяє взаємозв'язок традицій та новаторства;

– принцип новаторства як чинник житевості та плідності традиції. Національна своєрідність у мистецтві, яка безпосередньо пов'язана з традиціями і новаторством, відображає природний та закономірний вияв нацією своїх історичних особливостей. Традиції – це джерело інновацій. Прагнення зберегти в інноваціях традиційну основу дає змогу зберегти самотність сучасних культурних перетворень.

Висновки.

Декоративно-ужиткове мистецтво є першоджерелом дизайну, оскільки воно сприяло підготовці специфічної форми художньої творчості, зміні характеру мислення стосовно утилітарних форм; створенню художніх засобів для оброблення різноманітних матеріалів, колірних рішень, мистецтва орнаменту, композиції частин, архітектоніки цілого; певної системи критеріїв, на основі яких можна здійснювати естетичне оцінювання об'єктів. Дизайн як вид мистецтва став складовою культурно-соціальної моделі буття українців. Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що творення нового на основі традицій національного ДУМ перетворюється у творчість культурних цінностей, що сприяють збереженню самотності народної культури, утвердженню значущості дизайну в інтеграційній взаємодії з ДУМ. Декоративно-ужиткове мистецтво, яке акумулює багатовікову колективну творчість, транслює соціально-культурні цінності та ментальні смисли, в синтезі з інноваційними технологіями сучасного дизайну забезпечує йому статус самотнього дизайну, який у проектній діяльності визначається як основний спосіб буття особистості, її природність і природовідповідність.

Література:

1. Зузяк Т., Марущак О., Стешин Є. Інтеграційний підхід до навчання учнів ПТНЗ художньої обробки металу // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Вип. 2. – Умань, 2019. – С. 46-53.

2. Зузяк Т.П., Марущак О.В., Шинін О.С., Савлук В.М. Інтегративна природа декоративно-ужиткового мистецтва як чинник збереження художніх традицій народних ремесел і промислів // Perspectives of world science and education. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. – Osaka, Japan. – 2019. – Pp. 172-180.

3. Марущак О. В. Інтеграція знань з матеріалознавства у професійній підготовці майбутніх фахівців швейного виробництва: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінницький держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2005. – 255 с.

4. Марущак О.В., Магдич Я.І. Інтеграційний підхід у навчанні майбутніх учителів трудового навчання та технологій як умова збереження традицій декоративно-ужиткового мистецтва // Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій: теорія, досвід, проблеми. – Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2019. – Вип. II. – С. 19-22.

5. Марущак О.В., Романенко Т.М., Шевченко М.О. Декоративно-ужиткове мистецтво як елемент підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до естетичного виховання учнівської молоді // Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі Поділля», 2018. – Вип. 1. – С. 204-207.

Стаття відправлена: 12.05.2020 р.

© Марущак О.В.